

Г. Д. Маликкандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ПРАГМАТИКА І ПЕРЕКЛАД: ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті розглянуто взаємозв'язок між прагматикою як наукою про використання мови, зокрема інтерпретацію лінгвістичного знака в певному контексті та перекладом як інтерпретацією оригінального тексту засобами іншої мови. Обґрунтовано необхідність максимального спрямування професійної підготовки майбутніх перекладачів на усвідомлення ними прагматичної сутності перекладацької діяльності як різновиду міжкультурної комунікації.

Проаналізовано роль навчального курсу «Лінгвопрагматичні аспекти перекладу» як важливого елемента освітньої програми, мета якого – формування прагматичного компонента професійної компетентності майбутнього перекладача. Описано зміст курсу, який охоплює найважливіші аспекти прагматики та лінгвопрагматики, визначено предмет вивчення, мету та навчальні результати – предметні компетентності.

Акцентовано на такому важливому дидактичному інструменті для засвоєння навчального матеріалу курсу, як система завдань – своєрідних сценаріїв комунікативного акту, в яких задані програми дій для його основних учасників: адресанта, інтерпретатора й адресата. Описано 12 видів завдань, розроблених за принципом цілепокладання для формування критеріально орієнтованих результатів засвоєння дисципліни. Завдання передбачають вправи/тести закритої форми із запропонованими відповідями та відкритої форми з вільно конструйованими відповідями. Завдання мають різну мету і слугують для багаторівневого оцінювання засвоєння студентами теми: 1) запам'ятовування та відтворення матеріалу; 2) інтерпретації матеріалу та встановлення зв'язків з іншими навчальними темами/матеріалами; 3) застосування вивченого матеріалу в нових навчальних контекстах; 4) виділення частин цілого та виявлення взаємозв'язку між ними; 5) оцінювання значення певного матеріалу для конкретної мети; 6) комбінування елементів для отримання нової цілісності з новою системою властивості.

Вправи уможливають об'єктивне оцінювання сформованості предметних компетентностей та розвивають різні складники професійної компетентності майбутнього перекладача.

Ключові слова: лінгвопрагматика, семантика, прагматика тексту, прагматика перекладу, галузі прагматики, види прагматичного знання, професійна підготовка перекладача, силабус, вправа.

Постановка проблеми. Дослідження кінця ХХ століття та початку ХХІ століття засвідчують активне використання антропоорієнтованих підходів до вивчення мовних явищ. Підтвердженням цього є розвиток таких напрямів, як прагматична лінгвістика та прагматика перекладу, теоретичні засади яких закладені американськими вченими Ч. Пірсом (1839–1914) та Ч. Моррісом (1901–1978). Засновник семіотики, Ч. Пірс включив у модель семіозису знаковий засіб, позначений об'єкт та інтерпретанта [8]. Ч. Морріс, автор терміна «прагматика» у його сучасній змістовій інтерпретації, підсилив значущість суб'єкта комунікативної діяльності, акцентуючи прагматичний вимір семіозису в п'ятикомпонентній структурі, до якої відніс знак, інтерпретанта, інтерпретатора, сигніфікат і денотат [18].

Власне інтерпретація вербального знаку засобами іншої мови лежить в основі прагматичної сутності перекладу. Так, О. Селіванова підкреслює, що цілеспрямована лінгвопсихоментальна діяльність перекладача «поєднує в одному перетворювальному процесі такі дві фази, як інтер-

претація оригінального тексту та породження на підставі цієї інтерпретації тексту-перекладу» [6, с. 452]. Саме тому професійна підготовка майбутніх перекладачів повинна бути максимально спрямована на усвідомлення ними прагматичної сутності тексту оригіналу та перекладу та розвиток прагматичного компонента їх професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія прагматики включає декілька періодів: 1) 1930–1940 рр. – прагматика – це частина семіотики, яку вивчали через призму філософії; 2) 1950–1960 рр. – сформована базова теорія прагматики завдяки дослідженням Д. Остіна (J. Austin), Д. Серля (J. Searle) та П. Грайса (P. Grice); 3) 1970-ті рр. – виокремлення прагматики в самостійну дисципліну; 1970–1980 рр. – активний розвиток лінгвістичної прагматики (лінгвопрагматики/прагмалінгвістики), розширення її проблематики.

Починаючи з 90-х рр. ХХ століття у центрі уваги дослідників перебуває прагматика перекладу. Так, Дж Леві підкреслює; «As all semiotic processes,

translation has its PRAGMATIC DIMENSION as well»; «Translation theory tends to be normative, to instruct translators on the OPTIMAL solution; actual translation work, however, is pragmatic; the translator resolves for that one of the possible solutions which promises a maximum of effect with a minimum of effort» [16, с. 156]. (Підкреслення наші.) Об'єктами досліджень стають такі аспекти: 1) загальнотеоретичні проблеми прагматики перекладу (О. Брандес, Л. Вагапова, Л. Гікі, М. Єсаянц, В. Заботкіна, Е. Кітіс, А. Нойберт, П. Ньюмарк); 2) прагматична адаптація тексту (О. Григор'єва, В. Демецька); 3) комунікативно-прагматичні особливості перекладу текстів, що презентують різні функціональні стилі: ділових листів (І. Шаргай); міждержавних угод (І. Орлова); публіцистики (В. Павлик); PR-жанру в просторі банківського дискурсу (Т. Махортова); художньої літератури (Т. Дробишева Т. Караневич, Л. Макарова, Є. Морозкіна, С. Хамматова) та ін.

Про важливість зазначеної проблеми для студентів спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.04 «Германські мови та літератури (переклад включно)» свідчать такі видання: монографія «Прагматична адаптація та її особливості під час перекладу текстів різних жанрів» (автори – Е.О. Куц, Г.М. Костенко, Н.В. Лазебна, А.Б. Підгорна, І.В. Кузнецова) [5]; навчальні посібники Н.Ф. Гладуш «Прагматика перекладу» [2] та М.І. Караневич «Прагматика перекладу художньої літератури» [4]. Дають уявлення про зміст навчальних дисциплін «Лінгвопрагматичні аспекти перекладу» та «Прагматичні аспекти перекладу» доступні в Інтернеті робочі програми (<http://umm.pstu.edu/handle/123456789/19663>); (https://lingua.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/RP_Linhvoprahmatychni-aspekty-perekladu.pdf); (<http://www.im.puet.edu.ua/files/lic2020/np-lap.pdf>).

Незважаючи на широке коло досліджуваних проблем, пов'язаних із прагматикою тексту і перекладу, у процесі викладання курсу «Лінгвопрагматичні аспекти перекладу» виникає необхідність у розробленні дидактичних матеріалів, які уможливають цілеспрямоване, багаторазове відтворення студентами певних фрагментів навчальної інформації у нових комунікативних та квазікомунікативних контекстах із метою формування предметних, фахових та ключових компетентностей. Незамінним засобом для усвідомлення майбутніми перекладачами інтерсуб'єктивних вимірів лінгвопрагматики є вправи та завдання, які допомагають віднайти зв'язки між лінгвістичними структурами, які вживає комунікатор, та його світобаченням і морально-етичними цінностями, що є підґрунтям комунікативних стратегій і тактик, які втілюють основні закони, принципи, правила й конвенції спілкування.

Мета статті – акцентувати взаємозв'язок між прагматикою та перекладом на прикладі навчальної дисципліни «Лінгвопрагматичні аспекти перекладу» й описати формати вправ і завдань для формування відповідних предметних компетентностей.

Виклад основного матеріалу. В Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу важливу роль у професійній підготовці майбутнього перекладача (здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти) відіграє навчальна дисципліна «Лінгвопрагматичні аспекти перекладу». Предметом її вивчення є особливості комунікативної діяльності людини з урахуванням, з одного боку, законів життя суспільства, його національних традицій та укорінених культурних стереотипів, а з іншого – неповторної індивідуальності людини як цілісного утворення, яке характеризується певним співвідношенням психічних якостей та особистих рис, особливим світосприйняттям, когнітивною базою та взаємозв'язками з навколишнім природним і соціальним середовищем.

Мета вивчення дисципліни – ознайомлення студентів-магістрів з основними поняттями й категоріями лінгвопрагматики та прагматики перекладу для формування вміння враховувати прагматичні чинники у спілкуванні в англійськомовних країнах та визначати комунікативно-прагматичні параметри тексту і вибудовувати відповідно до них власну стратегію перекладу з англійської мови на українську й навпаки.

Курс складається з трьох модулів:

– Модуль 1 – пропедевтичні засади лінгвістичної прагматики: Defining Pragmatics: The Pragmatic Turn in Philosophy; pragmatics as a branch of knowledge; pragmatics and natural language; pragmatics as the study of the use of linguistic signs in actual situations; boundary between semantics and pragmatics; pragmatics as an interdisciplinary field; branches of pragmatics; pragmatic knowledge; categories of pragmatics.

– Модуль 2 – мікропрагматика: Pragmatics and communication: Speech Act Theory; principles of speech interaction; the Cooperative principle; the Gricean model of meaning; discourse as a cognitive communicative phenomenon; text as a product of discourse activity; implicature; reference; deixis; presupposition; information structure; pragmatic failures (deviations); pragmatic component of communicative competence.

– Модуль 3 – прагматика перекладу: Pragmatics of translation: communicative pragmatic equivalence; translation norms and quality control of translation; pragmatic strategies of translation; The Code of Ethics of a Translator/Interpreter.

Основний акцент курсу базується на тому, що прагматика є рефлексією «мовної практики

й реконструкції її апріорних структур» [7], яка формує чутливість майбутнього перекладача до комунікативної парадигми автора тексту, значущості його суджень у формуванні проблематики повідомлення та його когерентності, закладання імпліцитних структур, що можуть суперечити константним змістовим постулатам.

Зупинимось на основоположних аспектах пропедевтичного модуля, який уводить майбутніх перекладачів у царину прагматики, ознайомлюючи їх із ключовими поняттями прагматики тексту та перекладу, закладаючи основу розуміння важливості збереження прагматичної цілісності тексту оригіналу в перекладі та необхідності розвитку власного потенціалу для вирішення нестандартних перекладацьких проблем.

У процесі вивчення модуля студенти повинні сформувати низку предметних компетентностей, тобто досягнути таких навчальних результатів: 1) усвідомити сутність прагматичного «повороту» у філософії, семіотиці, лінгвістиці; 2) сформулювати уявлення про предмет, основні поняття й завдання лінгвопрагматики та її зв'язки з іншими дисциплінами; 3) осмислити особливості співвідношення понять «семантика» і «прагматика»; 4) сформулювати уявлення про комунікативний смисл як дослідницьку одиницю лінгвопрагматики; 5) вільно оперувати термінами, виступати з мінілекціями, обговорювати актуальні теми з лінгвопрагматики; 6) сформулювати когнітивне підґрунтя для осмислення значення лінгвопрагматики для ідентифікації мовних сигналів та трансляції різноманітних комунікативних смислів із метою забезпечення ефективної кроскультурної комунікативної діяльності перекладача.

Основним інструментом, який уможливило досягнення таких навчальних результатів, уважаємо систему вправ і завдань, яка ґрунтується на цілепокладанні, вираженому через елементи таксономії Б. Блума: знання/пригадування, розуміння/усвідомлення, застосування, аналіз, оцінювання і синтез/створювання. [10] Відповідно, розроблені нами завдання мають різну мету і слугують для багаторівневого оцінювання засвоєння студентами теми: 1) запам'ятовування та відтворення матеріалу; 2) інтерпретації матеріалу та встановлення зв'язків з іншими навчальними темами/матеріалами; 3) застосування вивченого матеріалу в нових навчальних контекстах; 4) виділенні частин цілого та виявленні взаємозв'язку між ними; 5) оцінюванні значення певного матеріалу для конкретної мети; 6) комбінуванні елементів для отримання нової цілісності з новою системною властивістю.

Усвідомленню студентами міждисциплінарної сутності прагматики сприяє **Завдання 1**.

Assignment 1. Being a diversified field, pragmatics embraces quite a strong reciprocal rela-

tionship with many disciplines. Extend the following lists of disciplines related to pragmatics and pragmlinguistics as its subfield:

a) *anthropology, developmental and cognitive science, media research, and computer-related studies, information technology, education, neurology, speech–language pathology, ,*

b) *lexicology, cognitive linguistics, conversational analysis,*

Майбутні перекладачі візуалізують у такий спосіб особливе місце прагматики у структурі наук про мову (антропологічно, соціально, психологічно, функціонально, комунікативно і когнітивно зорієнтованих), укладаючи два переліки дисциплін, з якими тісно пов'язана ця галузь, беручи за основу наведені нижче тези Ф. Бацевича та Д. Вершуерен:

1) *Сучасна лінгвістична прагматика тісно пов'язана з філософією мови, соціолінгвістикою, психолінгвістикою, теорією мовленнєвих актів, функціональним синтаксисом, лінгвістикою тексту, дискурсивним аналізом, конверсаційним аналізом, етнографією мовлення, когнітивною лінгвістикою, дослідженнями у сфері штучного інтелекту, комунікативною лінгвістикою та деякими іншими напрямками сучасної науки про мову. [1, с. 29–30]*

2) *“Pragmatics’, whether as a component of a linguistic theory or as a new kind of theory of linguistic communication, has to rely on close cooperation with other disciplines such as sociology, psychology, philosophy, logic and mathematics, information and system theory, jurisprudence, literary science etc” [27, с. 262].*

В огляді підходів до визначення поняття «прагматика» наголошуємо на тому, що друга половина ХХ століття відзначилася активними дослідженнями для окреслення меж проблемного та термінологічного полів лінгвопрагматики. Однак навіть на початку ХХІ століття Ф. Бацевич називає її сферою знань із ще «не визначеною оперативною дослідницькою одиницею, ще не сформованими методами, методиками і прийомами аналізу і ще не опрацьованою метамовою опису своїх об'єктів» [1, с. 30].

Наводячи визначення терміна «прагматика» різними авторами, звертаємо увагу студентів на багатовекторність інтерпретацій та пропонуємо визначити відмінності у підходах, що окреслюють змістові межі науки, виокремлюючи ключові опорні структури у дефініціях дослідників-англістів, які є водночас носіями англійської мови (**Завдання 2**, табл. 1).

Assignment 2. Identify key elements in the following definitions of pragmatics.

Таким чином, студенти доходять висновку, що прагматика вивчає комунікативні прагматичні смисли соціального, культурного та духовно-пси-

Таблиця 1

Визначення терміна «прагматика»

Автор та визначення	Акценти
D. Crystal [11, с. 379]: pragmatics is "the study of language from the point of view of the users, especially of the choices they make, the constraints they encounter in using language in social interaction, and the effects their use of language has on the other participants in an act of communication".	<i>language users and meaning in the context of social interaction</i>
S. Levinson [15, с. 24]: 1) pragmatics "is the study of those relations between language and context that are grammaticalized, or encoded in the structure of a language" [с. 10]; 2) pragmatics "is the study of all those aspects of meaning not captured in a semantic theory" [с. 12]; 3) pragmatics "is the study of the ability of language users to pair sentences with the contexts in which they would be appropriate".	<i>language and grammaticalized context; meaning beyond semantic meaning; ability of language users and contexts</i>
L. Mey [17, с. 3265]: "pragmatics focuses on the actual language users, their – multimodal – communicative behaviour, their world and their point of view, in short, 'the total human context of [language] use'".	<i>actual language users + the total human context of language use</i>
G. Senft [24, с. 3]: "Pragmatics studies language from the perspective of language users embedded in their situational, behavioral, cultural, societal, and political contexts, using a broad variety of methodologies and interdisciplinary approaches depending on specific research questions".	<i>language users in various contexts</i>
R. Stalnaker [25, с. 184]: "[j]ust what constitutes 'pragmatics' is an open question, but there seems to be general agreement that pragmatics is a system of rules which defines the relationship of meaning to the contexts in which it occurs, that is, it matches functions with particular language choices in particular contexts".	<i>rules, contextual meaning, linguistic choices and to contexts</i>
J. Thomas [26, с. 22]: pragmatics is "making meaning is a dynamic process, involving the negotiation of meaning between speaker and hearer, the context of utterance (physical, social and linguistic) and the meaning potential of an utterance".	<i>meaning in interaction</i>
G. Yule [28, с. 3]: "Pragmatics is concerned with four dimensions of meaning: The study of speaker meaning. The study of contextual meaning. The study of how more gets communicated than is said. The study of the expression of relative distance".	<i>meaning communicated by the sender, meaning interpreted by the receiver; context, implicature, distancing</i>

хологічного характеру, які лежать в основі процесу взаємодії комунікаторів, ситуативні чинники, що впливають на процес спілкування та вибір лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів для досягнення мовцями своєї мети.

Завдання 3 допомагає майбутнім перекладачам з'ясувати статус прагматики як галузі знань завдяки порівняльно-зіставному аналізу поглядів дослідників в офіційних публікаціях, на сайтах-форумах та Вікіпедії – загальнодоступній онлайн-енциклопедії.

Assignment 3. Comment on the following statements concerning the status of pragmatics.

1. *Pragmatics is a branch of semiology. [18]*
 2. *The field of pragmatics is a subfield of linguistics and semiotics (signs and meaning-making) and explains how language users avoid ambiguity and show intent. [13]*
 3. *Pragmatics is a branch of linguistics concerned with the use of language in social contexts and the ways people produce and comprehend meanings through language. [19]*
 4. *Pragmatics can be both a component of a linguistic theory and a perspective on language [20 с. 28].*
 5. *... pragmatics serves a kind of 'umbrella' function – not only for 'sociolinguistics ... and other (semi-) hyphenated areas of linguistics' but also for the other traditional subdisciplines of linguistics. [Там само]*
 6. *Pragmatics is a "transdiscipline" within the humanities. Pragmatics is the transdiscipline that studies language- and culturespecific forms of language use. [24, с. 4]*

7. *Pragmatics is to be situated in the science of language in general [27 с. 1].*
 8. *Pragmatics is a subfield of linguistics and semiotics that studies how context contributes to meaning. [https://en.wikipedia.org/wiki/Pragmatics]*
 9. *Pragmatics is a subfield in the philosophy of language, specifically those aspects of language that relate to the manner in which words are used to mean more than its literal decontextualized meanings and how we manage to understand such usage (e.g., implicatures, metaphors, etc.). (J. Stein [https://www.researchgate.net/topic/Pragmatics].*

Обов'язковим, на наш погляд, є зіставлення семантики і прагматики, для чого використовуємо формат таблиці 2, яку студенти повинні доповнити.

Assignment 4. Compare and contrast semantics and pragmatics. Extend the table and describe their similarities and differences adding information from definitions below.

1. *C. Morris. Semantics deals with the relation of signs to ... objects which they may or do denote. Pragmatics concerns the relation of signs to their interpreters. By 'pragmatics' is designated the science of the relation of signs to their interpreters. (...) Since most, if not all, signs have as their interpreters living organisms, it is a sufficiently accurate characterization of pragmatics to say that it deals with the biotic aspects of semiosis, that is, with all the psychological, biological, and sociological phenomena which occur in the functioning of signs [18].*

2. *K. Bach. A semantic-pragmatic distinction can be drawn with respect to various things, such as ambiguities, implications, presuppositions, interpretations, knowledge, processes, rules, and principles. I take it to apply fundamentally to types of information. Semantic information is information encoded in what is uttered – these are stable linguistic features of the sentence — together with any extralinguistic information that provides (semantic) values to contextsensitive expressions in what is uttered. Pragmatic information is (extralinguistic) information that arises from an actual act of utterance, and is relevant to the hearer's determination of what the speaker is communicating. Whereas semantic information is encoded in what is uttered, pragmatic information is generated by, or at least made relevant by, the act of uttering it.* [9, с. 21].

3. *R. Stalnaker. Syntax studies sentences, semantics studies propositions. Pragmatics is the study of linguistic acts and the contexts in which they are performed. There are two major types of problems to be solved within pragmatics: first, to define interesting types of speech acts and speech products; second, to characterize the features of the speech context which help determine which proposition is expressed by a given sentence. ... It is a semantic problem to specify the rules for matching up sentences of a natural language with the propositions that they express. In most cases, however, the rules will not match sentences directly with propositions, but will match sentences with propositions relative to features of the context in which the sentence is used. Those contextual features are part of the subject matter of pragmatics.* [25]

Для створення багатовимірної «карти» прагматики, яка охоплює різні її грані, пропонуємо студентам переглянути доступні онлайн-публікації, присвячені прагматиці як науці, прагматиці тексту та перекладу [1; 3; 14; 17; 21; 22], та описати підтипи прагматики та її основні напрями, виконуючи **Завдання 5 і 6.**

Assignment 5. Scan the following sources [1; 3; 14; 17; 21; 22] **and design a rough outline of the levels of pragmatics and its branches.**

У результаті аналізу укладеної ними вибірки студенти доходять висновку про складну архітектуру системи термінів для позначення понять, що утворюють своєрідні ієрархії, опозиції та доповнення, як-от:

1) *метапрагматика* як рефлексія над семантикою та прагматикою мовних структур; *мегапрагматика* як дослідження проблем соціального контексту і його впливу на всі складники комунікативного акту; *мікропрагматика* як прагматика одиниць мовного коду в спілкуванні;

2) *прагмалінгвістика* / *лінгвопрагматика* / *лінгвістична прагматика*, яка трактує мовленнєву діяльність людини як діалектичну

єдність мовної системи і комунікативної діяльності особистості [1], зосереджуючись на проблемах синтаксису та семантики, генеративної семантики та теорії компетентності Н. Хомського; *нелінгвістична прагматика*, пов'язана контекстом, принципами дискурсу, психолінгвістикою, соціолінгвістикою та теорією реалізації Н. Хомського;

3) *універсальна / трансцедентна прагматика* з акцентом на загальній структурі зовнішньої та внутрішньої діяльності; *соціопрагматика*, яка вивчає соціальні і культурні умови використання мовних засобів для виконання певних функцій; *етнопрагматика / мовно-специфічна прагматика* окремих мов, яка передбачає виявлення етноспецифіки функціонування мовних одиниць у дискурсі, особливостей утілення вербальної культури з метою передавання індивіду накопиченого соціального досвіду;

4) *контрастивна прагматика*, яка досліджує еквівалентні лінгвістичні засоби побудови мовленнєвих актів у різних мовах для реалізації типових комунікативних завдань, порівнює й зіставляє їх у перекладі й викладанні іноземної мови; *інтермовна / міжкультурна прагматика*, предметом дослідження якої є подібність, відмінність і варіативність у вираженні прагматичних значень, зумовлених цінностями й уявленнями у різних культурах;

5) *дискурсивна прагматика*, яка розглядає дискурс як змодельовану мовцем дійсність, її власний універсум, інтерактивне явище, сформоване завдяки мовленнєвим потокам різної форми, які виконують роль носіїв експліцитних та імпліцитних смислів, що утворюються внаслідок синтезу мовних і позамовних чинників, залежать від контексту спілкування і сприяють накопиченню соціального капіталу;

6) *прагматика тексту* – властивість тексту як структурно-мовного складника та кінцевої реалізації результату спілкування корелювати з комунікаторами, реалізувати комунікативний намір адресата і впливати на реципієнта для досягнення конкретної немовної мети завдяки його інформативності, інтенційності, смислової цілісності, зв'язності, інтегративності, модальності, розгортваності тощо;

7) *прагматика перекладу*, яка охоплює всі аспекти перекладацької діяльності, що виходять за межі написаного й сказаного: національно-культурну специфіку користувачів оригіналу та перекладу, фонові знання, неоднакову прагматичну цінність текстів мови оригіналу та мови перекладу, жанрово-стилістичні особливості, прагматичне завдання самого перекладача – прагматичні фактори, які допомагають здійснити прагматичну адаптацію тексту та забезпечити рівноцінний комунікативний ефект оригіналу та перекладу.

Таблиця 2

Зіставлення семантики і прагматики як галузей знань

Semantics	Pragmatics
The study of the relations of signs to the objects to which the signs are applicable	The study of the relations of signs to interpreters
What is said / written	What is implied / communicated
Meaning used for understanding individual's expression through language	Language in use, social skills used in daily interactions
Linguistic meaning abstracted away from users	Meaning in relation to users and contexts; meaning beyond text
Non-situational specific meaning	Situation-specific meaning
Semantic meaning might be approached by investigating the propositional content of the sentence in a literary text	Pragmatic meaning could be calculated by looking at the language function prism through the structural organization of the text i.e. the literary text
Sentence: semantic information encoded in the linguistic structure	Utterance: information generated by the act of uttering the sentence
Sentence meaning	Speaker's meaning
Denotational meaning, context-invariant	Context-sensitive meaning
Literal use	Non-literal use
is long-term and theoretical; is able to transcend from the here-and-now to deal with these issues in a broader sense	is here-and-now, practical, applied; deals with various contexts (linguistic, musical, geographical, historical, cultural, etc.) in terms of HERE AND NOW

Assignment 6. Give definitions of the following subfields of pragmatics:

historical pragmatics, corpus pragmatics, applied pragmatics, variational pragmatics, literary pragmatics, computational pragmatics, evolutionary pragmatics, second language pragmatics.

Для перевірки розуміння термінологічного апарату використовуємо тестові завдання з множинними відповідями «правильно – неправильно»:

Assignment 7. Are the following statements true or false?

1. Pragmatics was first termed by C. W. Morris to describe one of the three major areas of semiotics. 2. The early pragmatics was a branch of semiology that was under the philosophers' studies. 3. Semantics focuses on the surface overall meaning of the sentence and its purpose and does not determine the lexical condition of the content. 4. The focus of macropragmatics is on the utterance and on the sequences of utterances, seen as carriers of global intentionality of the speaker. 5. Metapragmatics can be considered as a reflection of pragmatics itself, including rethinking the methodologies and theoretic system during the process of its studies. 6. Pragmalinguistics is concerned with the conventions that make language use "socially acceptable" and is related to roles, situations, and topics within a speech community. 7. Cross-cultural pragmatics looks at intralingual variation in speech acts and how these differences affect communication. 8. Pragmatics of translation covers some problems connected with various levels of communicators' understanding of certain meanings, generated by linguistic and/or paralinguistic factors. 9. Pragmatic purpose of the translation is to ensure maximal equivalency with the original.

Для виявлення глибини знань термінів, визначень, понять тощо використовуємо тестове **Завдання 5** відкритого типу, що містить твердження з невідомою

змінною і передбачає довільне доповнення відповіді студентом. Текстовий матеріал сформований із проаналізованих студентами джерел.

Assignment 5. Complete the following statements.

А – найпростіший рівень: пригадування й відтворення матеріалу:

1 ... is the branch of semiotics dealing with the relationships of signs and symbols to their users. 2. ... focuses on conversational implicature, which is a process in which the speaker implies and a listener infers. 3. The ... School sees pragmatics as a module of linguistic theory, alongside semantics, syntax, etc. 4. The ... School takes a broader view, seeing every aspect of linguistic behaviour as having a pragmatic component. 5. According to Albrecht Neubert, ... is the process of adaptation of a translated work to the needs of the target language audience.

Б – складніший рівень: співвіднесення й переконструювання матеріалу, створення нового:

1. Interlanguage pragmatics is an interdisciplinary field that deals with second language acquisition and focuses on 2. Pragmatic reconstruction is the process of transference of stylistic and emotional characteristics of the text according to 3. The main components of pragmatic meaning are 4. In corpus linguistics, discourse is studied as a conceptual generalization of 5. Placing language within wider social and cultural settings and behavioural patterns, pragmatics lays stress on

Для перевірки визначень типів прагматичного знання розроблено **Завдання 8** для встановлення відповідності між терміном та його визначенням у таблиці 3 на основі публікації J. Purpura «Type of knowledge» [23]:

Assignment 8. Match the type of pragmatic knowledge with its definition.

Типи прагматичного знання

Knowledge type	Description of pragmatic ability
1. Situational knowledge	a) relates to the communication of emotions, stance, attitudes, and affection.
2. Rhetorical knowledge	b) relates to understanding social norms, expectations, and preferences within a particular community.
3. Psychological knowledge	c) relates to knowledge of norms, expectations, and preferences (e.g. distinguishing formal from informal context, etc.).
4. Sociolinguistic knowledge	d) relates to knowledge of interactional practices, turn-taking, sequencing, repair.
5. Interactional knowledge	e) allows a language user to identify aspects of the context that are relevant to the language use situation, e.g. to understand implied meanings that are local to that context.
6. Sociocultural knowledge	f) relates to discourse modes and genres, expectations of structuring according to the type of speech event.
	g) focuses on conversational implicature.

Найскладніші завдання пов'язані з критичним аналізом концептуальних моделей, які відображають проблемні поля прагматики, прагматики тексту та перекладу, адже студент повинен виробити рішення, що ґрунтується на поглибленій рефлексії, аналізі, критичному ставленні, оцінюванні, виявленні можливих неточностей моделі та обґрунтуванні власних концепцій.

Завдання № 9 сприяє розвитку критичного мислення, оскільки передбачає аналіз схеми основних розділів лінгвістики, зображеної на сайті «The Historical Linguist Channel», та виявленні ролі прагматики у ній (<https://thehistoricallylinguistchannel.com/topics/sp/>).

Assignment 9. Linguistics includes a number of traditional subdisciplines corresponding to the levels of language being studied (from sound to meaning) and a set of divisions of inter- or trans-disciplinary character. Look at the confusing mind-map of linguistic subdisciplines and evaluate the place and role of pragmatics in it.

Мета виконання **Завдання 10** – виявити різні підходи до окреслення проблемного поля лінгвопрагматики на підставі аналізу схеми «The domain of pragmatics» на сайті «Collaborative mind maps, concept maps, outlines, and Gantt charts» та загального змісту [14; 14; 16; 17; 22; 24; 25; 26; 27; 28] і презентувати власну версію схеми.

Assignment 10. Outline the domain of pragmatics using the following sources:

1) the contents of [14; 14; 16; 17; 22; 24; 25; 26; 27; 28];

2) Chart «The domain of pragmatics» на сайті «Collaborative mind maps, concept maps, outlines, and Gantt charts» (<https://www.mindomo.com/mindmap/the-domain-of-pragmatics-21582ecfc-5c943168a70c127fc6aadbe>)

Відповідно до інструкції **Завдання 11** студенти готують групові презентації про дослідників, які зробили вагомий внесок у розвиток прагматики.

Assignment 11. Who does Pragmatics? There are many linguists who have created and used

theories within pragmatics. Present some of the key thinkers in pragmatics.

Завдання 12 присвячене опису прагматичних аспектів письмового й усного перекладу у їх порівнянні з іншими видами мовленнєвої діяльності (табл. 4).

Assignment 12. Fill in the blanks in the table below.

Висновки і пропозиції. Переклад – складна і багатогранна цілеспрямована лінгвопсихоментальна діяльність, яка передбачає передання прагматичних значень оригіналу, виконання конкретного прагматичного перекладацького завдання та здійснення прагматичної адаптації тексту перекладу задля забезпечення рівнозначного комунікативного ефекту оригіналу й перекладу.

Навчальний курс «Лінгвопрагматичні аспекти перекладу» – важливий елемент освітньої програми для майбутніх перекладачів, який формує усвідомлення ними багатогранного потенціалу мови як засобу відображення дійсності, передання інформації, мовленнєвого впливу на реципієнтів, спонукання їх до зміни реалій буття.

Ефективним дидактичним інструментом для засвоєння навчального матеріалу курсу є система завдань – своєрідних сценаріїв комунікативного акту, в яких задані програми дій для його основних учасників (адресанта, інтерпретатора й адресата). Розроблені за принципом цілепокладання завдання допомагають об'єктивно оцінити сформовані предметні компетентності та розвивати різні складники професійної компетентності майбутнього перекладача.

Напрацьований дидактичний матеріал є основою для подальшого розроблення практико орієнтованих вправ для дослідження студентами особливостей використання лінгвістичних форм у різних контекстах реальних ситуацій спілкування для вирішення певних комунікативних завдань, а також для аналізу прагматичних особливостей різножанрових текстів та їх перекладу.

Pragmatics: language learning, translation and interpreting

Written Language			Spoken Language		Interpreting
Reading	Writing	Translation	Listening	Speaking	
understanding point-of-view, needs of the audience, etc.	conveying point-of-view, intended message, etc.	?????	understanding of the social aspects of spoken language, including conversational exchanges	social use of spoken language, including production of cohesive and relevant messages during conversations	?????

Список використаної літератури:

1. Бацевич Ф.С. Лінгвістична прагматика: спроба обґрунтування проблемного поля і дослідницької одиниці. *Мовознавство*. 2009. № 1. С. 29–37.
2. Гладуш Н.Ф. Прагматика перекладу : навч посібник. Київ : Вид центр КНЛУ, 2007, 104 с.
3. Карамішева І. Термін «прагматика» у сучасній лінгвістиці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2004. № 503: Проблеми української термінології. С. 128–131.
4. Караневич М.І. Прагматика перекладу художньої літератури: навчальний посібник для студентів спеціальності «Переклад». Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. 161 с.
5. Куц Є.О., Костенко Г.М., Лазебна Н.В., Підгорна А.Б., Кузнецова І.В.. Прагматична адаптація та її особливості під час перекладу текстів різних жанрів: монографія. Запоріжжя : Кругозір, 2015. 148 с.
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
7. Тур М.Г. Трансцендентальна прагматика як дискурсивна етика. *Практична філософія*. № 3. 2008. С. 158–167.
8. Atkin A. Peirce's Theory of Signs. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Summer 2013. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/peirce-semiotics/> (дата звернення 12.06.2021)
9. Bach K. Pragmatics and the philosophy of language. ResearchGate. 2008. URL: https://www.researchgate.net/publication/228030299_Pragmatics_and_the_Philosophy_of_Language (дата звернення 12.06.2021).
10. Bloom's Taxonomy of Measurable Verbs. URL: <https://www.utica.edu/academic/Assessment/new/Blooms%20Taxonomy%20-%20Best.pdf> (дата звернення 12.06.2021)
11. Crystal D. A dictionary of linguistics and phonetics. 2nd. edition. Oxford: Blackwell, 1985. 529 p.
12. Horn L. R.. Pragmatic Theory. In F.J. Newmeyer (ed.), *Linguistics: The Cambridge Survey*, Volume 1: Linguistic Theory Foundations. Cambridge: Cambridge University Press, 1988. Pp. 113–145.
13. Ives M. Key concepts: Pragmatics. [12] English teaching in China. Issue 10. SEPT. 2018. P. 12–15.
14. Leech G. Principles of pragmatics. London: Longman, 1983.
15. Levinson S. C. Pragmatics. Cambridge University Press, 1983. 420 p.
16. Levy J. Translation as a Decision Process. In L. Venuti (ed.), *The Translation Studies Reader*. London and New York: Routledge, 2000. Pp.148-159.
17. Mey J. Pragmatics. In R. E. Asher & J. M. Y. Simpson (eds.). *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, Vol. 6, 3260–3278. Oxford: Pergamon Press, 1994.
18. Morris Ch. Writings on the General Theory of Signs [ed. by T.A. Sebeok]. – The Hague: Mouton, 1971. – 486 p
19. Nordquist R. Definition and Examples of Discourse. ThoughtCo, Aug. 27, 2020. URL: <https://www.thoughtco.com/pragmatics-language-1691654> (дата звернення 12.06.2021).
20. Östman, J.-O. Adaptation, variability, and effect. Comments on IPrA working documents 1 & 2. *IPrA Working Document. 1988. No 3*. Pp. 5–40.
21. Pragmatics – Science topic. URL: <https://www.researchgate.net/topic/Pragmatics>
22. Pragmatics and its interfaces / Eds. Ilie C., Norric N. John Benjamins Publishing Company, 2018. 313 p. Pragmatics & Beyond New Series.
23. Purpura J. E. Assessing meaning. In E. Shohamy, L. Or, & S. May (Eds.), *Language testing and assessment: Encyclopedia of language and education*. New York, NY: Springer International Publishing, 2017. Pp. 33–61.
24. Senft G. Understanding Pragmatics. Routledge, 2014. 232 p.
25. Stalnaker R. C. Pragmatics. Synthese. 1970. No 22 (1–2). Pp. 272–289.
26. Thomas J. Meaning in Interaction: an Introduction to Pragmatics. London: Longman, 1995. 224 p.
27. Verschueren J. Understanding Pragmatics. London: Edward Arnold, 1999. 308 p.
28. Yule G. Pragmatics. Oxford: Oxford University Press, 1996. 138 p.

Malyk H. Pragmatics translation: didactic aspects

The article considers the relationship between pragmatics as the study of language in use, the interpretation of linguistic signs in certain contexts, and translation as an interpretation of the original text by means of another language. It highlights the necessity to enhance translator's awareness of the pragmatic essence of translation as a kind of mediated intercultural communication in the process of their professional training.

It also describes the academic course "Pragmalinguistic aspects of translation" as an indispensable element of the translator training program aiming at forming the pragmatic component of the professional competence of the translator-to-be. The course content covers the most important topics of pragmatics and pragmalinguistics and is related to the subject of study, its purpose and learning outcomes – subject competencies.

Special emphasis is laid on such an important didactic tool for mastering the course material as the system of assignments/exercises/tests that are considered as rough scripts of communicative acts that set out action programs for their main communicators: Addresser, Interpreter and Addressee.

Developed according to the principle of objective-setting, 12 types of assignments establish a pedagogical interchange that ensures clear interpretation of criterion-oriented learning results. The assignments contain various tests: 1) multiple choice, 2) true/false, 3) matching, 4) short answer, 5) extended answer; 6) description of charts; 7) completion or filling-in-the-blank; 8) filling in tables; 9) essay; 10) presentation; 11) break-down; 12) problem-solving.

These exercises serve for multilevel assessment of students' cognitive and operational components of their subject competencies: 1) memorization and reproduction of material; 2) interpretation of the material and establishing links with other educational topics / materials; 3) use of the knowledge in concrete situations in new educational contexts; 4) breaking-down the knowledge into its essential parts, differentiation between facts, opinions, assumptions, and identification of the relationship between them; 5) forming judgments about the value or worth of the knowledge for a specific purpose; 6) combining elements to obtain a new integrity with a new system property.

Exercises make it possible to evaluate students' subject competencies objectively and further develop various components of their professional competence.

Key words: *pragmalinguistics, semantics, text pragmatics, pragmatics of translation, branches of pragmatics, pragmatic knowledge, professional translator training, syllabus, exercise.*